

GROEIBIJBEL

PIET VAN MIDDEN

Groei Bijbel

Meinema | Kwintessens

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Ontwerp omslag:
Bram Dijkstra-Geuze/Vernuftige Werken
Vormgeving binnenwerk:
Studio Anton Sinke, www.antonsinke.nl

© 2017 Uitgeverij Meinema, Utrecht
www.uitgeverijmeinema.nl

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met
Kwintessens, Amersfoort.
www.kwintessens.nl

ISBN 978 90 211 7038 1
NUR 252; 701
Bestelnummer Kwintessens: 3448

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOORAF

De Bijbel begint met een tuin en eindigt met een stad. Een tuinstad, dat wel. Daartussenin speelt de menselijke geschiedenis zich af. Want de Bijbel gaat over mensen. Elke keer herken je jezelf in de bijbelse verhalen. Je loopt er zomaar in rond.

Dat laatste is het doel van de *Groeibijbel*: in die verhalen rondwandelen. Maar let op: ze nemen je zomaar mee. Althans, dat overkwam mij en het overkomt me nog steeds, na zo veel jaren bijbellezen. Ik kan alleen maar hopen dat de *Groeibijbel* zo aanstekelijk is dat het verhaal de lezer meeneemt, en dat die op zijn of haar beurt de Bijbel zelf erbij pakt. Ik heb bij 'de lezer' vooral tieners op het oog gehad. Als ik het hun niet kon uitleggen, had ik het zelf niet goed begrepen, was mijn uitgangspunt.

Ik heb de verhalen verteld vanuit de Hebreeuwse en Griekse tekst en met diep respect voor de joodse traditie. Ik heb het geluk gehad jarenlang Hebreeuws te mogen doceren aan de Universiteit van Tilburg. In die colleges kwamen veel bijbelverhalen voorbij. Ik vertelde m'n studenten hoe je de grondtekst zou kunnen opvatten, en zo ontstonden de verhalen vanzelf. Ze waren er al, ze hoefden alleen nog ontdekt te worden.

De eerste uitgave van de *Groeibijbel* was geïllustreerd en is in zeven delen uitgebracht bij SGO Hoevelaken (1999-2002). Van de vier evangeliën werden alleen de verhalen uit Matteüs verteld. Dat betekende destijds dat het bekende kerstverhaal met de herders in Betlehem en beroemde gelijkenissen zoals die van 'de verloren zoon' en 'de barmhartige Samaritaan' vergeefs in de *Groeibijbel* werden gezocht. Ze staan er nu gelukkig wel in. Voor het lijdensverhaal is voor de versie van Matteüs gekozen.

Ik sta ook met deze uitgave uiteraard op de schouders van velen. Van mijn ouders die me als kind uit de Bijbel voorlazen, tot mijn promotoren Karel Deurloo en Eep Talstra die me wegwijs maakten in het veld van taal en theologie. De eerste uitgave heb ik destijds aan Karel Deurloo opgedragen. 'Die groot genoeg is om een kind in het midden te laten staan,' schreef ik er toen bij. Die opdracht blijft wat mij betreft dezelfde. Als het kind in je gestorven is, wordt bijbellezen er niet makkelijker op.

Dank dus aan velen, ook aan Arjen van Trigt en Hella Willering van Uitgeverij Meinema die dit project oppakten. De samenwerking met hen heb ik als heel plezierig ervaren.

Lieve mensen, groei nog een poosje door.

Bergambacht, voorjaar 2017

Piet van Midden

INHOUD

OUDE TESTAMENT

11	Genesis
59	Exodus
95	Leviticus
99	Numeri
109	Deuteronomium
115	Jozua
131	Rechters
169	Ruth
177	1 Samuel
203	2 Samuel
215	1 Koningen
229	2 Koningen
239	Ester
249	Job
261	Psalmen
269	Prediker
273	Hooglied
279	Jesaja
287	Jeremia
305	Ezechiël
307	Jona

NIEUWE TESTAMENT

315	Matteüs
363	Lucas
381	Handelingen
413	De Openbaring van Johannes
442	Tekstregister

OUDE TESTAMENT

GENESIS

Als je een 'gewone' Bijbel opendoet, lees je: 'In het begin schiep God de hemel en de aarde.' Over die hemel wordt niet zo veel meer verteld. Wel over de aarde. Over mensen vooral. Mensen lijken op God en God wil met mensen verder. Samen beleven ze een hele geschiedenis. Maar wat doet die mens allemaal? Het gaat over dingen die je kent: over een man en een vrouw, over een man en zijn broer en hoe die met elkaar omgaan, over mensen die niet echt tevreden zijn over zichzelf. Ze willen allemaal een beetje groter en belangrijker zijn. Het liefst willen ze god zijn. Maar God vindt juist dat je moet zijn zoals je gemaakt bent: mens. Dicht bij de aarde. En omdat een mens toch niet in de hemel kan wonen, gaat God met de mensen op aarde op weg.

AARDMANNETJE

Het moet ergens beginnen, de geschiedenis van een mens. Het begint bij een mens, of liever – nóg een stap terug – het begint bij God en een aarde waarop eigenlijk niet te leven viel.

Tot die éne keer. Toen werd alles anders.

God tekende in het stof dat overal op de grond lag een model. Heel voorzichtig. Een beetje wind en het was weg. Hij zag wat hij gemaakt had en blies er voorzichtig op. En het model ging leven. 'Een aardmannetje,' dacht God. 'Hij is stuk voor je het weet, maar leeft wel op mijn adem.'

Zo kun je het misschien het beste vertellen.

Mensen zijn in elk geval heel breekbaar. Ze zijn zomaar kapot en het is zomaar afgelopen. Maar Goddank, hij leeft.

Van het één kwam het ander. Het was geen leven op die aarde, maar God legde een tuin aan en zette de mens er voorzichtig in. Nu kon hem niets meer gebeuren.

Wat ontbrak er nog aan? O ja, eten natuurlijk. Een mens moet eten.

God plantte bomen, die allemaal hun best deden er zo mooi mogelijk uit te zien.

En water, dat ook. Wat is een mens zonder water! God liet vier rivieren door zijn tuin stromen. Zo kon er niets meer misgaan.

God zei tegen de mens: 'Luister, je bent vrij om te gaan en te staan. Je mag van alle bomen eten. Alleen: er is één boom waarvan je niet mag eten. Als je daarvan eet, ga je dood.'

'Wat is er dan met die boom?' vroeg de mens. God zei: 'Die boom heeft te maken met wie jij bent. Jij bent adam, dat betekent "aardmannetje". Zo heb ik je gemaakt. Je bent heel breekbaar, weet je. Je kunt zonder mij niet leven. En als je van die boom eet, betekent dat, dat je zonder mij verder wilt. Dat kun je niet aan. Dan ga je dood.'

De mens knikte en God keek hem nog eens na. 'Hij zit niet lekker in zijn vel,' dacht God. 'Hij is alleen en dat is niet goed. Dat wil ik ook niet zijn. Ik zal iemand tegenover hem maken. Dan heeft hij iemand om mee te praten. Dan kunnen ze elkaar helpen.'

God speelde met aarde en water en maakte allemaal nieuwe modellen. De mens keek hem op de handen en zei: 'leeuw', 'beer', 'duif'. De tuin werd vol, maar de mens bleef alleen.

Toen bedacht God iets anders. 'Ik ga de mens verrassen,' dacht hij. Terwijl de mens heel diep sliep, nam God een van zijn ribben en speelde ermee. Bedacht iets nieuws. Mooier kon hij het niet maken: hij maakte een vrouw en bracht haar bij de mens.

Die keek 's morgens zijn ogen uit: 'Jij bent het,' stamelde hij. 'Jij hoort bij mij, jij bent net als ik.'

'Jij en ik,' zo is het. Zo heeft God het bedoeld.

ALS GOD WORDEN

Mooi, die schepping. Nou ja, niet alles. Er was ook een slang. Die hoort er wel bij, maar je weet nooit welke kant hij uitgaat. Laat staan dat je weet wat hij doet. Wat vind je hiervan:

'God heeft zeker gezegd dat je van niet één boom mag eten.' Het was de stem van de slang en de vrouw keek ervan op. 'Natuurlijk mag dat wel. Daar zijn bomen voor. Alleen die boom midden in de tuin, daar moeten we van afblijven,' zei ze, 'anders gaan we dood.' 'Tssjaa,' siste de slang, 'dood, tsja tsjaja. Dat zal God je verteld hebben. Dat snap ik wel. Van God mag je nooit wat. Het is altijd hetzelfde liedje met God. Hij is groot

en hij houdt jou graag klein. God wil zelf graag God blijven. Onzin natuurlijk. Als je van die boom eet, word jij ook net als God. Lijkt je dat niks: god zijn? Dat is toch veel leuker dan mens wezen!

De vrouw keek eens naar zichzelf en toen naar die boom. En naar haar man naast haar. Wat zag de vrucht er lekker uit. En hoe zou ze er zelf uitzien: als God? Ze bloeide helemaal op. Mens zijn is ook niet alles, dacht ze. En doodgaan, brr.

Ze nam de vrucht en at er wat van op. En ze gaf ervan aan haar man, die alles had gehoord en het er roerend mee eens was. Hij at ook. 'Voel je je al als God worden?' vroeg ze hem. 'Nee, eigenlijk niet. Ik voel me opeens zo naakt. Sta niet zo naar me te kijken.'

'Dat doe ik niet. Maar... ik... ik sta voor gek!' riep de vrouw en ze zochten grote vijgenbladeren uit en maakten een schort om zichzelf in te verstoppen. Ze moesten zich er maar even mee behelpen.

Het werd avond. Tijd voor een wandeling, vond God. Ze hoorden hem aankomen en doken weg. 'Waar ben je?' riep God. 'Hij heeft het tegen jou,' fluisterde de vrouw, 'tegen wie anders? Hij zoekt je.'

'Waar zat je nou?' vroeg God. 'Ik zocht je al.'

'Ik had me verstopt,' zei de mens. 'Ik was bang geworden, ik voelde me naakt.'

'Naakt?' vroeg God. 'Hoe kom je daar nu bij? Ik dacht dat je verstandig zou zijn. Heb je soms van die boom gegeten? Ik had nog zó gezegd...'

'Ik... ik... nou ja, weet u, zij is ermee begonnen. Die vrouw die u bij me hebt neergezet. Zij heeft me ervan gegeven. En ik, ja, ik heb er wel van gegeten. Een klein stukje maar.'

'Wat heb je gedáán?' vroeg God aan de vrouw, en die zei: 'De slang, die heeft me verleid en toen heb ik gegeten.'

'Vervloekt beest,' zei God. 'Het komt nooit meer goed tussen jou en de mens. Eeuwig blijven jullie vijanden.'

Tegen de mens zei God: 'Jullie zijn niet als God gemaakt, maar als mens. Jullie horen niet in de hemel, maar op de aarde. Daar kom je ook vandaan en daarin word je weer begraven. Jij bent adam, dat betekent "aardmannetje".'

Het werd even stil. 'Die schortjes die jullie gemaakt hebben, zijn maar zielige dingetjes,' zei God. 'Ik zal nieuwe kleren voor jullie maken.'

'Ik vind Eva wel een mooie naam voor jou,' zei de man tegen de vrouw.

'Het is voor het eerst dat ik die naam hoor,' zei ze. 'Maar wat bedoel je ermee?'

'Nou, dat je leven mogelijk maakt op deze aarde. Dat wil ik ermee zeg-

gen. Eva, die naam betekent: “zij die leven geeft”. Dat is een wonder: God had gezegd dat we dood zouden gaan als we van die boom aten. En nu mogen we toch leven.’

KAÏN IS EEN MENS

Als God worden... Nou ja, dat was dus niet gelukt. Maar dat gevoel zat er nog wel, heel diep. Je kon het merken toen de mens en zijn vrouw kinderen kregen. Trots dat Eva was! ‘Wat God kan, kan ik ook! Net als God heb ik een man gemaakt!’ riep ze. Kaïn, noemde ze haar zoon. Het tweede kind leek ze al gewoner te vinden: Abel, werd hij genoemd. Dat betekent zoiets als ‘wolkje’. Iets dat zomaar voorbijgaat.

Abel werd schaapherder en Kaïn landbouwer. Dat laatste was zijn vader ook en hij had graag een eigen stukje land. Al dat gezwerv met die schapen leek Kaïn maar niks.

Toen de tijd van de oogst kwam, dacht God: ‘Ik ben benieuwd of ik er ook nog iets van krijg.’

Dat gebeurde. Kaïn nam wat van de vruchten die hij had gekweekt. Abel deed ook zoiets. Hij gaf een van de jonge dieren. Maar God lette vooral op Abel.

Bóós dat Kaïn was. Hij had het idee dat God hem oversloeg. ‘En hij kijkt wel naar dat miezerige broertje van me. Altijd let die God op die zwakke figuren,’ dacht hij. Hij liep met zijn hoofd naar beneden weg.

‘Waarom loop je zo met je hoofd naar beneden?’ vroeg God. ‘Kop op, Kaïn, als je eerlijk bent.’

Toen zei Kaïn tegen Abel: ‘Kchhc...’

‘Wat maak je een raar geluid,’ zei Abel. ‘Wat is er? Heb je je tong verloren?’

Maar Kaïn kon niks meer zeggen. Toen ze in het veld waren, sloeg Kaïn Abel dood. Abel, zijn broer.

God was altijd bezig met Abel, juist omdat hij zo zwak was, maar hij kon hem niet vinden. ‘Waar is je broer, Abel?’ vroeg hij aan Kaïn, alsof hij nog andere broers had.

‘Weet ik veel,’ zei Kaïn. ‘Ik ben geen herder, dat is Abel, en kan een herder niet op zichzelf passen, denkt u?’

God zei: ‘Wat heb je gedaan? Abel is dood. Niemand kan hem meer horen. Maar ik hoor hem toch, weet je, het is net of zijn bloed nog spreekt. Vervloekt ben jij, Kaïn. Ga weg van dit land. Jij woonde op je

eigen stukje land, maar nu word je een zwerver. En je zult het moeilijk krijgen: met pijn en moeite zul je je brood verdienen.'

Eindelijk durfde Kaïn omhoog te kijken. 'Wat ik gedaan heb, is niet meer te vergeven,' zei hij. 'U jaagt me weg van mijn land, maar waar moet ik heen? Ik ben een boer, ik hoor op het land te werken. Ik ben geen zwerver. Ik ben voortaan vogelvrij en nergens welkom.'

Maar God, gek genoeg, zei: 'Kaïn, jij bent een mens, net als anderen. Wie een mens doodt, zal worden gewroken. Zeven keer zelfs.'

Daarna ging Kaïn weg. Hij verbaasde zich erover dat hij als moordenaar kon blijven leven en ging wonen in Dwaalland. Waar dat ligt? Niemand weet het precies. Maar je moet een zwerver zijn om er te komen.

Toen Kaïn was weggegaan, had Adam geen zoon meer thuis. Wie moest hem nu opvolgen? Gelukkig kregen Adam en Eva nog een zoon, die ze Set noemden. En die kreeg ook weer kinderen. Zo ging de geschiedenis verder. De namen van die mensen kennen we niet, alleen van de oudste zoon. Als er wat gedaan moest worden, draaide hij ervoor op. Leuke en minder leuke dingen waren dat. Zo'n oudste zoon was Noach. Maar voor er over hem wordt verteld, horen we eerst nog iets over de meisjes op de aarde. En die waren echt heel mooi...

BOVEN JE STAND

'Moet je eens zien, wat een knappe man! Waar komt die nou vandaan, zeg?!' Twee meisjes wezen op een jongen die ze net hadden gezien. Ze giechelden een beetje en het leek wel alsof die jongen het gehoord had, want hij zei: 'Tjonge, jullie mogen er ook wezen. Hoe heten jullie?' Ze kleurden ervan en thuis was die jongen het gesprek van de dag.

De vader van een van de meisjes vroeg nog wel waar die jongen precies vandaan kwam, maar daar kon ze geen antwoord op geven. 'Hij ziet er in elk geval goddelijk uit,' zei ze. 'Hij lijkt wel de zoon van een god. Hij is een echte held.' Ze droomde ervan om met zo'n soort man te trouwen, al vond haar vader het eerst wel wat boven hun stand.

Bij die droom bleef het niet. Het werd alleen maar erger: veel van die mooie jongens vonden de mooiste meisjes en de kinderen die geboren werden, kregen het helemaal hoog in hun bol. Die liepen echt met hun hoofd in de wolken. Gewone mensen vonden ze maar niks. Ze leken wel helden, maar ze maakten meer kapot dan heel.

Ze zeggen dat dát het begin is van de zondvloed. Dat God zo kwaad geworden is dat hij helemaal opnieuw wilde beginnen. ‘Ze leren het ook nooit,’ dacht God. ‘Ze zijn mensen, gewoon van deze aarde. Maar ze willen meer zijn dan zomaar mens. Volgens mij wonen ze liever in de hemel dan hier.’

‘Noach,’ zei God. ‘Luister eens naar me. Ik heb spijt, hoor je me? Spijt dat ik de mensen heb gemaakt. Ik begin helemaal opnieuw, met een schone lei. Jij, jouw vrouw, jouw kinderen, jullie zijn de enige mensen die ik kan vertrouwen.’

Noach keek wat verbaasd op. Hij had God nog nooit zo boos gezien en hij zag wel dat het menens was. God had zijn hele plan al klaar en vouwde een grote bouwtekening open. ‘Het lijkt op een doods-kist,’ zei Noach, ‘daar stap ik niet in, wat wilt u ermee?’

God zei: ‘Noach, het is een ark, een reddingsboot. Ik heb over elk latje nagedacht. Het lijkt wel een doods-kist, maar geloof me: alleen wie in deze kist zit wordt gered.’

‘Een boot?’ vroeg Noach. ‘Hier op het droge?’

‘Ik ga het laten regenen,’ zei God, ‘net zolang tot alles wat leeft is verdronken. Maar met jou en jouw gezin wil ik verder.’

Toen ging Noach aan het werk.

DE ZONDVLOED

De ark was nog maar net klaar of God zei: ‘Ga in de boot, Noach, jij en je hele familie. En ook alle dieren: van alle dieren één paar en van alle dieren die je mag opeten zeven paar.’

Iedereen ging de ark in, mens en dier. Noach vond het maar eng. Hij had tijdens de bouw steeds gezegd: ‘Ik maak een grote doods-kist,’ en nu moest hij er nog in stappen ook. God deed de deur achter hem dicht. Er was geen weg meer terug.

Toen begon het te regenen: veertig dagen en nachten. De aarde werd weer als in het begin: water, water en nog eens water. Behalve dan die boot, die drijvende doods-kist. Daarin zat de hele schepping.

Toen dacht God aan Noach. Hij liet de regen stoppen en het water liep weg. De ark kwam vast te zitten. Langzaam werd de aarde droog.

Na veertig dagen deed Noach een raam open. Hij liet een raaf uitvliegen. ‘Die scharrelt zijn kostje overal bij elkaar,’ dacht hij. De raaf vloog heen en weer, totdat de aarde droog was geworden.